

AKREDITACIJA AKADEMIJA STRUKOVNIH STUDIJA U REPUBLICI SRBIJI

Dejan Blagojević¹, Aleksandra Boričić² Milica Cvetković³

^{1,2,3}Visoka tehnička škola strukovnih studija, Niš, Srbija

¹dejan.blagojevic@vtsnis.edu.rs

Kratak sadržaj: Iskustva strukovnog obrazovanja u proteklom periodu, jasnu ukazuju na potrebu unapređenja kvaliteta u svim oblastima rada visokobrazovnih ustanova strukovne orijentacije. Mada je strukovno obrazovanje napravilo najveći iskorak u pogledu reformi koje se započeti donošenjem istorijskog zakona 2005. Godine, ostalo je niz otvorenih pitanja i problema čije rešenje zahteva ozbiljan sistemski odgovor. Jedan od načina unapređenja kvaliteta rada, efikasnosti i efektivnosti studiranja, jeste i strukturno reorganizovanje strukovnih škola u akademije strukovnih studija. Pitanje principa formiranja akademija izazvalo je niz oporečnih mišljenja u proteklom periodu. Razlozi su višestruki i na prvom mestu su posledica nedovoljne prepoznatljivosti strukovnog obrazovanja i diploma na tržištu rada. Dalje, tu se javlja i problem velikog broja akreditovanih sličnih ili gotovo istih studijskih programa, kao i problem ograničenih tehničkih i ljudskih resursa. U ovom radu biće predstavljen predlog standarda za akreditaciju akademija strukovnih studija na bazi poznatih modela Univerziteta primenjenih studija u Evropi UAS, a sve u cilju da se stvori dobra osnova za buduće reformske korake u ovoj oblasti.

Ključne reči: Strukovno obrazovanje, akreditacija, standardi, akademije strukovnih studija, jačanje kapaciteta, prepoznatljivost.

ACCREDITATION OF ACADEMY OF PROFESSIONAL STUDIES IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: The experience of vocational education in the past, clearly indicates the need to improve qualifications in all areas of higher education vocational guidance institutions. Though bulk education has made the greatest breakthrough in terms of the reforms that begin with the adoption of the 2005 Historical Laws, there are still unsolved questions and problems whose solutions require a serious systemic response. As one of the ways of improving the quality of work and the efficiency and effectiveness of studying, it is also the structural reorganization of vocational schools in the academy of sturgeon studies. The question of the foundation of the formation of the academy has caused a series of opiate opinions over the past period. Reasons are multiple and at first place are the consequence of the inadequate recognition of vocational education and diploma in the labor market. Further, there is the problem of a large number of similar or nearly the same study programs, as well as the problem of limited technical and human resources. In this paper, there will be a proposed standard for accreditation of the Academy of Professional Studies based on the well-known models of the University of Applied Studies in Europe, UAS, all aiming to create a good basis for future reforms of the steps in this area

Key words: Vocational Education, Accreditation, Vocational Study Academy Standards, Capacity Building, Recognition.

1. UVOD

Strategijom razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine definisano je da sistem strukovnih studija mora biti usaglašen sa principima jedinstvenog obrazovnog prostora Evrope i zasnovan na međunarodno uporedivim osnovama binarnog sistema visokog obrazovanja. Stoga je neophodno uspostaviti jasnu programsku i institucionalnu određenost i nepreklapanje akademskih i strukovnih studija [1].

Svojim ishodima, strukovne studije moraju biti u funkciji ostvarenja misije, usaglašene sa potrebama tržišta radne snage i profesije snažno povezane sa privredom i javnim sektorom. Kvalitet delatnosti strukovnih studija zasniva se na kvalitetu relevantnih ishoda učenja i potrebnim kompetencijama svršenih studenata.

Strukovne studije moraju uspostaviti odnose sa srednjim obrazovanjem, kao i sa akademskim studijama. Osnova saradnje sa srednjim obrazovanjem mora biti unapređenje kvaliteta nastavnih programa po pojedinim oblastima i usmerenjima, međusobnim usaglašavanjima, kao i zajednički razvoj i racionalnije korišćenje nastavnih i laboratorijskih kapaciteta. Unaprediti saradnju sa akademskim studijama na razmeni nastavnika i međusobnog usaglašavanja sistema horizontalne i vertikalne prohodnosti studenata, zajedničko učešće u naučno-istraživačkim projektima, kao i drugim vidovima saradnje, takođe predstavlja jedan od prioriteta u budućnosti.

Strukovne studije moraju raditi na razvoju i usavršavanju studijskih programa u skladu sa potrebama tržišta rada i definisanju kompetencija svršenih studenata u onim oblastima gde svršeni studenti strukovnih studija predstavljaju izvor visokoobrazovne profesionalne radne snage. U tom pogledu podjednako su značajni industrijski

sektor, zdravstvo, javna uprava, vojska, policija i ostali segmenti društva. Vidovi saradnje mogući su kod: primenjenih istraživanja, korišćenja tehnoloških i organizacionih resursa za potrebe nastave, angažovanje stručnih kadrova za potrebe nastave, stručno usavršavanje nastavnog kadra i drugi vidovi saradnje. U navedenoj saradnji neophodno je aktivno učešće Nacionalne službe zapošljavanja i Privredne komore.

Podsećamo, da Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji 2020, predviđa inoviranje sistema finansiranja iz budžeta i usklađivanja upisne politike sa tržištem rada i razvojnim prioritetima države. Takođe, Strategija, predviđa da, 2020. godine, Srbija ima najmanje 38.5% visokoobrazovanih stanovnika u starosnoj dobi od 30-34 godine, sa strukturom kvalifikacija koja je usaglašena sa potrebama privrede i društva. To znači da 70% svršenih srednjoškolaca, treba da upiše prvu godinu bilo strukovnih ili akademskih studija. Jedno od mogućih rešenja u tom pravcu predstavlja i strukturna reorganizacija visokih škola strukovnih studija u Akademije. Akademija strukovnih studija, sa svojim institucionalnim i integrativnim delovima, bila bi garant dostupnosti studiranja, kvaliteta i ličnog razvoja pojedinca. Protekli period u oblasti strukovnog obrazovanja obeležen je nizom aktivnosti koje su imale za cilj da pre svega naprave okvire za restrukturiranje ustanova strukovnog obrazovanja u akademije strukovnih studija, a sve u cilju podizanja kvaliteta [1]. Razlozi za takvu odluku, posledica su niza nepravilnosti u radu jednog malog broja ustanova strukovnog obrazovanja.

2. PRAVNI OKVIRI FORMIRANJA AKADEMIJA STRUKOVNIH STUDIJA

Zakon o visokom obrazovanju definiše akademiju strukovnih studija kao samostalnu visokoškolsku ustanovu koja u obavljanju delatnosti objedinjuje obrazovni, istraživački, stručni i umetnički rad, kao komponente jedinstvenog proceca visokog obrazovanja [2].

Akademija strukovnih studija može ostvariti osnovne strukovne studije, master strukovne studije i specijalističke strukovne studije. Visokoškolska ustanova ima status akademije strukovnih studija ako ostvaruje najmanje pet akreditovanih studijskih programa strukovnih studija iz najmanje dva obrazovno-naučna, odnosno obrazovno-umetnička polja [2]. Samostalnu visokoškolsku ustanovu može osnovati Republika u skladu sa zakonom. Odluku o osnivanju samostalne visokoškolske ustanove donosi Vlada. Akademija strukovnih studija kao samostalna visokoškolska ustanova može početi sa radom i obavljati delatnosti po dobijanju dozvole za rad. Organizacija visokoškolske ustanove uređuje se statutom, u skladu sa aktom o osnivanju i zakonom.

Akademija strukovnih studija kao samostalna visokoškolska ustanova osniva jedinice kao oblik unutrašnje organizacije u skladu sa statutom.

Aktom o osnivanju visokoškolske jedinice određuje se status visokoškolske jedinice u pogledu istupanja u pravnom prometu i poslovanju, raspolaganju materijalnim resursima, upravljanja i odlučivanja. Radi ostvarivanja studijskih programa iz srodnih disciplina, istraživanja i umetničkog rada, kao i efikasnog korišćenja resursa, akademija strukovnih studija ima u svom sastavu odeljenja i odseke. Statutom akademija, aktom o osnivanju visokoškolske jedinice i opštim aktima visokoškolske jedinice utvrđuju se ovlašćenja i način upravljanja koji obezbeđuju jedinstvenu i usklađenu delatnost akademije strukovnih studija [2].

Akademija strukovnih studija integriše funkcije svih ustanova i jedinica u svom sastavu a posebno visokih škola strukovnih studija, tako što sprovodi jedinstvenu politiku čiji je cilj stalno unapređenje kvaliteta nastave, istraživačkog rada i umetničkog stvaralaštva.

3. STANDARDI ZA AKREDITACIJU USTANOVA VISOKOG OBRAZOVANJA U REPUBLICI SRBIJI.

Sistem akreditacije u visokom obrazovanju u Republici Srbiji, uveden je zakonom o visokom obrazovanju 2005. godine. Prilagođavanje sistema visokog obrazovanja evropskim i međunarodnim standardima sprovedeno je u cilju transformisanja, srpskog društva u društvo bazirano na znanju, odnosno sprovedeno je kroz transformisanje ka Bolonjskom sistemu obrazovanja. Sistem standarda za akreditaciju je jasno definisan i promovisan svim učesnicima u procesu akreditacije u visokom obrazovanju [2,3].

Pored toga što je u prethodnim ciklusima akreditacije postignut napredak na polju kvaliteta, ostala su i dalje brojna nerešena pitanja. Ova pitanja se na pravom mestu odnose na pitanje kvaliteta postavljenih standarda sa jedne strane i načina potvrđivanja njihove ispunjenosti. Naime, akreditacija predstavlja formalno pravni proces čiji cilj jeste unapređenje kvaliteta i jačanje pozicije visokog obrazovnog ustanove na tržištu rada. Međutim, u praksi je situacija sasvim drugačija, jer se akreditacija svodi na pravno birokratske procedure, čiji vek trajanja se završava samim činom dobijanja akreditacije od strane Komisije.

Ovo je posebno bitno za ustanove strukovnog obrazovanja. Umesto da unapredi i poboljša njihov položaj na tržištu rada, akreditacija je samo potvrdila postojanje problema njihove prepoznatljivosti na tržištu rada. Jedan od razloga za ovakvu situaciju leži i u činjenici da imamo jedinstvene standarde za akreditaciju kako studijskih programa na akademskim i strukovnim studijama, tako i za akreditaciju ustanova. Jedinstveni standardi, ne samo da su doprineli neprepoznatljivosti strukovnih studija već su i zakočili njihov dalji razvoj.

Sa stanovišta akreditacije ustanova, ovaj problem je još izraženiji, jer organizacija na nivou ustanove, određuje stepen uspešnosti realizacije studijskih programa, što u konačnom rezultira i pozicijom ustanove na tržištu rada. Drugim rečima, jako je važno da se u budućem periodu, razdvoje standardi za akreditaciju kako ustanova tako

i studijskih programa na strukovnim i akademskim studijama. Trenutna situacija u vezi sa akademijama strukovnih studija jeste dobra prilika da se načini prvi korak u tom pravcu.

4. PREDLOG STANDARADA

Akademija strukovnih studija je samostalna visokoškolska ustanova koja u obavljanju delatnosti objedinjuje obrazovni, stručni i umetnički rad, kao komponente jedinstvenog procesa visokog obrazovanja.

Akreditacija akademije strukovnih studija treba da se vrši se u skladu sa Pravilnikom o standardima i postupku za akreditaciju visokoškolskih ustanova i studijskih programa ("Sl. glasnik RS" br. 106/06) i to kroz postojeće standard [3]:

- Standard 1: Osnovni zadaci i ciljevi visoko-školske ustanove
- Standard 2: Planiranje i kontrola
- Standard 3: Organizacija i upravljanje
- Standard 4: Studije
- Standard 5: Nastavno osoblje
- Standard 6: Nenastavno osoblje
- Standard 7: Studenti
- Standard 8: Prostor i oprema
- Standard 9: Biblioteka, udžbenici i informaciona podrška
- Standard 10: Izvori finansiranja
- Standard 11: Unutrašnji mehanizmi za osiguranje kvaliteta
- Standard 12: Javnost u radu

Pored navedenih standarda akreditacija se vrši i u skladu sa Dopunama standarda za akreditaciju visokoškolskih ustanova u okviru obrazovno-naučnog i obrazovno-umetničkog polja u okviru kojih se ostvaruju akreditovani studijski programi strukovnih studija.

Akademije strukovnih studija akredituju studijske programi osnovnih strukovnih studija u okviru prvog stepena visokog obrazovanja master strukovnih studija u okviru drugog stepena visokog obrazovanja.

U pripremi dokumentacije za akreditaciju slede se specifična uputstva Komisije za akreditaciju i proveru kvaliteta i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja odnosno Nacionalnog Saveta za Visoko Obrazovanje Republike Srbije.

Prikaza lista standarda jeste postojeća lista standard za akreditaciju ustanova i predstavlja dobru osnovu za dalji rad, s tim što je potrebno da se u svakom standardu jasno istaknu uslovi ispunjenja, kako za akademske tako i za strukovne studije. U principu standardi 1, 2, 7, 11 i 12 treba da budu jedinstveni, dok je potrebno uneti izmene u okvirima standarda 3-6 i 8-10. Ovi standardi treba da jasno definišu razliku između strukovnih i akademskih studija.

Tako u okviru Standarda 4., koji se odnosi na sadržaj kvalifikacija i diploma pojedinih vrsta i nivoa studija, potrebno je posvetiti posebnu pažnju razvoju kvalifikacija u skladu sa standardima kvalifikacija, tako da ona odgovara realnim potrebama i zahtevima tržišta rada i da budu međunarodno usaglašene. Programi moraju da budu zasnovani na ciljevima i ishodima uz jasan naglasak na sticanju i razvoju stručnih znanja potrebnih privredi. Da bi se to postiglo potrebno obezbediti odgovarajuće kompetencije nastavnog osoblja uz jačanje njihovih praktičnih znanja i veština primenljivih u realnim okruženjima- Standard 5. To automatski zahteva i preispitivanje stepena opterećenja nastavnika i intenzivnije, a u većini slučajeva i obavezno uključivanje predavača i saradnika van radnog odnosa. Pri tome treba preispitati i postojeće minimalne uslove za izbor u zvanje nastavnika, prilagoditi ih realnoj situaciji na "terenu", uz naglasak na primenljivosti referenci.

U skladu sa ovakvim izmenama standarda, potrebno je obezbediti i adekvatnu podršku i nenastavnog osoblja Standard 6, koje treba da obezbedi nesmetano sticanje i razvoj stručnih znanja, kao i da kroz razne tehničke i administrativne aktivnosti obezbedi nesmetane uslove za transfer znanja i veština iz oblasti obrazovanja ka tržištu rada. Tako na primer, buduće izmene zakona o visokom obrazovanju, kao i njegovom finansiranju treba da definišu nova radna mesta u okviru tehničkih službi kao što su laboranti, instruktori i sl., što treba da bude prepoznato zakonom. Što se tiče standarda 7., treba da uzme u obzir polagnje stručne mature i direktnu mogućnost upisa u dogovor sa privredom. Standardi 8 i 9 treba da budu dopunjeni obaveznim trening i razvojnim centrima i laboratorijama u kojim bi studenti i nastavno osoblje sticalo nova i unapređivalo postojeća znanja kroz saradnju sa privredom. Končano, pitanje finansiranja, postaje ključno pitanje bilo, da se gleda sa stanovišta kvaliteta nastavnog procesa i rezultata, odnosno održivosti. Visoko obrazovna ustanova treba da u budućnosti bude tržišno orijentisana i da sama obezbeđuje deo finansijskih sredstava kroz različite inovativne aktivnosti. Dovoljno je podsetiti se člana 67. koji između ostalog kaže da Visokoškolska ustanova stiče sredstva za obavljanje svoje delatnosti u skladu sa zakonom i statutom, između ostalog iz projekata i ugovora u vezi sa realizacijom nastave, istraživanja i konsultantskih usluga; na osnovu naknada za komercijalne i druge usluge; osnivačkih prava i iz ugovora sa trećim licima; kao i iz drugih izvora, u skladu sa zakonom [2].

5. ZAKLJUČAK

Svojim ishodima, strukovne studije moraju biti u funkciji ostvarenja misije, usaglašene sa potrebama tržišta radne snage i profesije snažno povezane sa privredom i javnim sektorom. Kvalitet delatnosti strukovnih studija zasniva se na kvalitetu ishoda učenja i potrebnim kompetencijama svršenih studenata. Zakon o visokom obrazovanju definiše akademiju strukovnih studija kao samostalnu visokoškolsku ustanovu koja u obavljanju delatnosti objedinjuje obrazovni, istraživački, stručni i umetnički rad, kao komponente jedinstvenog proseca visokog obrazovanja. Umesto da unapredi i poboljša položaj ustanova strukovnog obrazovanja na tržištu rada, akreditacija je samo potvrdila postojanje problema njihove prepoznatljivosti. Razlog za ovo je prost i leži u činjenici da trenutno imamo jedinstvene standarde za akreditaciju studijskih programa na akademskim i strukovnim studijama. Isto važi i za akreditaciju ustanova. Jedinstveni standardi, ne samo da su doprineli ne prepoznatljivosti strukovnih studija već su i zakočili njihov dalji razvoj. Zato je jako važno da prilikom kreiranja standarda za akreditaciju akademija strukovnih studija, uzeti u obzir specifičnosti strukovnog obrazovanja. Postojeći standardi treba da se dopune na taj način, da se jasno istaknu uslovi ispunjenja kako za akademske tako i za strukovne studije. U principu standardi 1, 2, 7, 11 i 12 treba da budu jedinstveni, dok je potrebno uneti izmene u okvirima standarda 3-6 i 8-10. Ovi standardi, treba da jasno istaknu razliku između strukovnih i akademskih studija.

6. LITERATURA

- [1] *Strategija Razvoja Obrazovanja u republici Srbiji do 2020* <http://www.mpn.gov.rs/strategije-2020/>
- [2] *Zakon o visokom obrazovanju*, Službeni glasnik RS, broj 88/2017.
- [3] *Pravilnik o standardima za akreditaciju visokoškolskih ustanova i studijskih programa*
<http://www.mpn.gov.rs/strategije-2020/>
- [4] <http://vtsnis.edu.rs/starisajt/ecbac-tempus.com/>